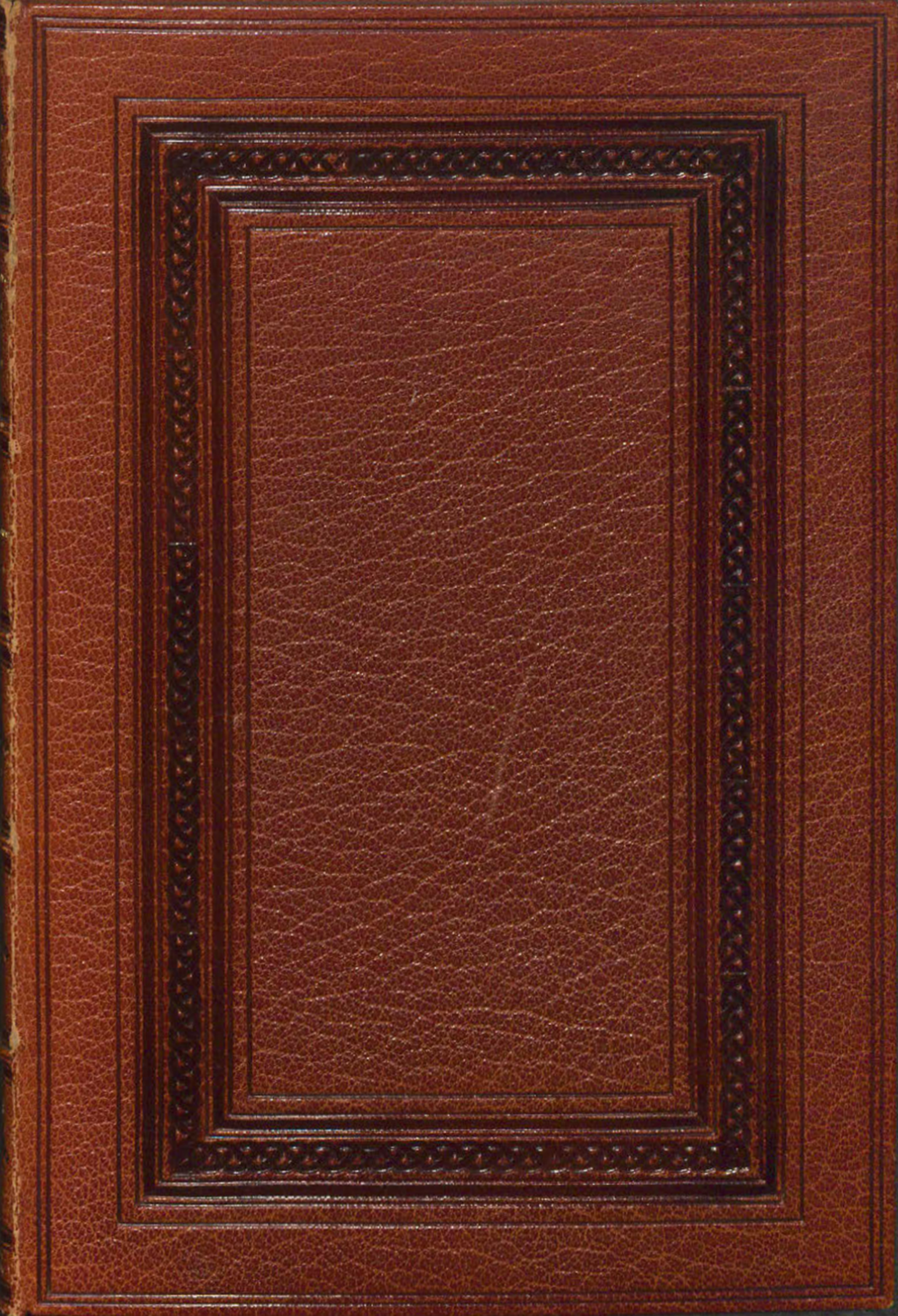

a D honorē ſctē et indiuidue trinitatis: glīoſe
q; virginis marie, & ad vtilitatē reipublice: ꝓ
ꝯſeruatione ſanoꝝ: ac reformatione lapſoꝝ: vo
lo aliqua de peſtilētia q̄ nos frequētius inuadit (ex
dictis medicoꝝ magis autenticorum) ſcribere. Et
p̄mo de ſignis ꝓnoſticis ei⁹. ſcđo de cauſis. tertio
de remediis. q̄rto de ꝯfortaminibus cordis & p̄nci
paliū mēbroꝝ. q̄nto et vltimo de fleubotomiā.

De ſignis ꝓnoſticis peſtilēcie.

Igna peſtilēcie ꝓnoſtica ſeptem ad p̄ns aſſi
gnant᷑. Primū eſt: q̄n in vna die eſtiuali: āu
ra ſepe mutat᷑: ut de mane apparet pluuioſa, dei
de nebuloſa: & demū ventoſa, p̄cipue a vēto me
ridionali. Scđm ſignū eſt: q̄n ſepe in tp̄e eſtiuali:
dies apparēt totaliter obſcuri et velle pluere & nō
pluit: et tunc ſi diu durauerit: timendū eſt de ma
gna peſtilentia. Tertiū ſignū eſt: q̄n ſunt multe
muſce ſuper terrā: hoc enī ſignū eſt: q̄ aer vene
noſus ſit et infectus. Quartū ſignū ē: q̄n ſtelle ſe
pe videntur cadere, et hoc iterū ſignū eſt q̄ aer ſit
infectus: & q̄ multi vapores venenoſi ſunt in ae
re. Quintū ſignum ē: q̄n cometa videt᷑ volare. Et
ſicut habet᷑ in methauris: iſta ꝯtingunt q̄n come
ta apparet, ſcꝫ interfectio hoīm in bellis ꝛc̄. vnde
verſus. Contingūt iſta: ſtella ſplendente cometa.
Mors furit. vrbs rapit᷑. ſeuit mare. ſol operit᷑. Re

gnū mutaẛ. plebs/peste: fame cruciaẛ. Sextum signū est: qñ multa fulgura & tonitrua fiunt: & pci pue venientia a parte meridionali. Septimum signū est: qñ multe vētositates a meridie pcedunt. Ille eni sordescūt & īmūde sūt. Qñ igiẛ ista signa apparēt: timendū ē de magna pestilētia: nisi dñs oipotens ipām sua pietate voluerit āmouere.

De causis pestilentie.

c Ausa pestilētie triplex est. qñq; ei venit a radice inferiori. aliqñ a radice superiori: ita q sensualiter apparet nobis mutatio aeris. & quandoq; venit ab vtroq;/scilicet radice superiori & inferiori simul. A radice quidē inferiori: ut nos videmus ex latrina prope camerā: uł ex aliqua alia re particulari corrūpi aerē: in substātia & in q̄litate. Et illa est particularis: & potest accidere oi die Inde etiā pcedit febris pestilēcialis: circa quā multi medici sunt decepti: talē febrē esse pestilentialē non credētes. Qñq; etiā venit a cadaueribus mortuorū: uel ex corruptione stagnorꝝ. et ꝯtingit frequēter in locis corruptis. Et ista aliqñ est vniuersālis/& aliqñ particularis. A radice aūt supiori accidit virtute corporū celestiū/ex qbus spūs vitalis corrūpiẛ in aīali. Et de illa dicit auicenna li. iiii. Ex

forma celi: corpora valde facil'r inficiunt. Nā impressio celestis corrūpit aerē: & sic spūs corrūpit ī hoīe. A radice vero supiori et inferiori sil' puenit qñ ex impssiōe celesti corrūpente aerē: & putrefactione cadauerū uel locoꝝ causat morb⁹ in hoie: et talis morbus qñq; est febris. qñq; apostema, & hoc ut in pluribus. Aer eī inspiratus: qñq; venenosus est et corrupt⁹: ledēs cor: ita ut natura multipliciter aggrauat, īmo intñī q᷑ nō pcipit suā lesionē. Nam apparent bone vrine et bone digestiones, et tamen patiens tendit ad mortē. Vñ multi medici in patientibus ad vrinam attendētes: superficialiter loquuntur & decipiuntur. Necesse est igitur: q᷑ quilibet patiens prouideat sibi de bono medico et experto. Et ista videntur dici de causis pestilentie. Sed circa hec mouentur due questiones. Prima est. quare vnus moritur: alter non et de illa villa moriuntur homines: et in illa domo, in alia autem nō. Secunda questio est: an tales morbi pestilentiales sint contagiosi? Ad primam dico: q᷑ hoc contingere potest ex duobus, scilicet ex parte agentis. & ex parte patientis. Ex parte quidem agentis: quia illa influentia supcelestis directi⁹ respicit illū vel illū: q̄ illū & illū locū. Sed ex pte patiētis: quia ille est magis dispositus

ad mortē q̄ alter. Vnde notandū ꝙ corpora magis disposita: sunt corpora calida latorū pororū & corpora infecta & habētia poros opilatos multis humoribꝰ. Vñ corpora a quibus fit magna resolutio: sicut sunt hoīes abutentes coitu, uel seruientes balneis. et hoīes qui calefiunt magno labore, uel magna ira: habent corpora magis disposita ad morbū pestilenticū. Ad secundā dico: ꝙ tales morbi pestilentiales sunt contagiosi. quia a corporibus infectis effluunt humores & fumi venenosi aerē corrumpentes. et ideo fugiendū ē ab infectis, immo tempore pestilenciali nullus debet stare ī cumulo populoꝝ. quia potest esse aliquis illoꝝ infectus. Ratione cuius prudētes medici visitando infirmos: stant longe a patientibus tenentes faciē versus portā uel fenestrā. sic etiam stare debent infirmorū seruitores. vnde patienti bonū est per dies mutare camerā, et frequentius habere fenestras versus boreā, uel versus orientē apertas. fenestre vero versus meridiē: tenentur clause Ventus enim meridionalis habet in se duas causas putrefactōis. Prima est: ꝙ debilitat corpora tā sanoꝝ q̄ infirmoꝝ. Secunda est quia sicut scribitur tertio amphorismoꝝ. Auster ventus inflatus grauat auditū, et ledit cor. quia aperit poros hoīs et intrat vsq; ad cor. Quare bonū est sano: tempe

pestilentie qn̄ flat ventus meridionalis: manere in domo per totū diē. Si autē necesse fuerit ut exire debeat: maneat in domo usq; ad eleuationē solis supra nostrū orizontē.

De remediis pestilētie.

v Isis causis pestilentie: nunc dicendū est qualiter quis se debeat a pestilentia preseruare. Proquo notandū est iuxta dictū sūmi medici per hieremiā dicentē: q̄ homo primo se debeat diuertere a malo ad bonū: et humiliter sua peccata cōfiteri. quare summū remediū est: ut tempore pestilentie penitentia & confessio medicamentis ceteris preferant᷑. promitto tn̄ sūme: q̄ valde bonū remediū est: fugere, & locū infectū mutare. Sed quia multi cōmodo se locū mutare non possunt: ideo quantū possibile fuerit ab eis oīs causa putredinis euitetur: et ex consequenti oīs coitus. precipue etiā cauendus est ventus meridionalis, qui naturaliter est infectiuus. Claudentur ergo fenestre (ut dictū est) versus meridiē usq; ad horā primā. et aperientur versus septētrionē. Eadem de causa omnis fetor est euitandus: utputa, stabulorꝝ, camporum, platearū, & precipue interfectorꝝ cadauerum putrefactorū: & maxīe fetor aquarū. Nam

in aliquibus domibus conseruatur aqua, per duas dies uel noctes, uel sunt transitus subterranei aq̄rum: in quibus seruantur aque proiecte: que etiā magnū causant fetorē. Et ex ista causa etiā cōtingit: q aliqui moriuntur in illa domo: ubi talia cōtingunt, & in alia non: ut dictū est. Sil'r in illo loco vbi venduntur olera & caules. quia olera putrefacta: faciūt nociuū fetorē. Vnde sicut per odorē aromaticū cor & spiritus recreantur: ita ex nociuo fetore debilitantur. Quare seruanda est dom' ne aer infectus subintret. aer enī infectus hūidus est: & putrefactionē in domo: uel in loco dormitionis naturaliter causat. Subtilief igit' domus per clarā flāmā: & fiat ignis clarus de lignis. Fiat etiā cū fumigatione herbarū infra scriptarū, videlicet lauribacce, iuniperi, vberiorgani, et habet' in apothecis. absinthii, ysopi, rute, arthimesie atq; ligni aloes, qđ melius valeret: sed pro paruo precio cōparari nō potest. & talis fumus inspiretur per os et nares. quia sic interiora ratificat. Itē eadē de cā vitetur oīs repletio: quia corpora plena malis humoribus inficiuntur facilius. Vnde dicit auicēna quarto canonis: q illi qui repletionē sp curāt: periodū et finē vite sue abreuiant. Itē eadē de causa balneū cōmune euitetur: quia modicū frustū totam massā corporis corrūpit. Vnde finaliter oīs

multitudo uel cōmunitas euitetur inquantū pos-
sibile sit: ne ab anhelitis infectis aliquis inficietur.
Sed qñ hoc fieri non potest: ut cōitas euitetᷣ: vtā
tur remediis infra scriptis. De mane quādo aliqs
surgit: mox parū comedat de ruta lotā in aq̄ mū
da: & sale aspersa: cū nuce gallica vna uel duabus
bene mundatis. Si autē illud habere non potest:
tūc comedat panē uel tortā intinctā aceto: & hoc
maxīe tpe turbido uel nebuloso. In tpe etiā pesti
lentie melius infra domū manere videtᷣ: q̄ extra.
nec est sanū ire per vīllā uel ciuitatē. Domus etiaꝫ
aspergetur (et specialiter in estate) cū aceto, & ro-
sis & foliis vitis, īmo bonū est in die frequenter la
uare manus cū aqua & aceto: et postea faciē terge
re & odorare ad manus. Bonuꝫ est igitur tam in
estate: q̄ in hyeme acetosa odorare. In mōte (aūt)
pessulano: cōmunitatē vitare non potui. quia trā-
siui de domo ad domū curando infirmos: causa
paupertatis mee. Vnde spongiā uel panē intin-
ctū aceto mecū portaui: tenens prope os & nasū.
quia oīa acetosa opilant meatū huoꝝ. nec faciūt
venenosa intrare. et sic talē euasi pestilentiā: soci
is meis non credentibus me vitā retinere. Oīa aūt
ista remedia per meipsū probaui.

De ꝯfortaminibus cordis &
principaliū mēbrorū.

c Ordis confortamina hec sunt: crocus, canifer, plantago, cū ceteris herbis que ratificāt spiritū interiorē. Hec enī precipue valent in vulgari cōmunitate, vbi faciliter contingit qꝫ vnus inficiatur ab alio. et ideo sūme caueatur ne anhelitus inspiretur ab aliquo. Oculi etiā ab aere infecto obscurentur: si hō non portauerit predicta in manu Valde etenī sanū est: qꝫ lauentur, os, facies, oculi et manus sepius in die cū aqua rosacea aceto mixta. Si aūt predicta habere nō potest: tunc faciat cū aceto: & sic istis seruatis securus cōmunitatē intrabis. Habetur etiā ꝓ magno remedio laxatiuo ventris. Si aūt naturaliter fieri non pōt laxatio vētris: prouocetur artificialiter per suppositoriū: ad quod bene valent pillule pestilēciales que habent in apothecis. In domo etiam sēp teneatur ignis. quia multū impedit impressionē celestē, & clarificat aerē. De cibo aūt specialiter dico: qꝫ tiriaca sūme vtilis est: tam sanis q̄ infectis. Sumatur igitur bis in die cum vino claro limphatico: uel cū aqua clara rosacea: aut cuꝫ ceruisia clara. nec sumatur de tiriaca: nisi ad quantitatē vnius pisi: de vino vero, aqua, uel ceruisia ad quantitatē duorū coclearium. tiriaca autē in vase penitus dissoluatur. differatur etiā prandiū vsqꝫ ad mediū diem: ut tiriaca in corpore suā exerceat operationē. Bonū insup

ferculū cū vino puro ſepe in die ſumendū eſt: nō multū tñ ſimul: quia nimia ſuperabundantia putrefactioneȝ humorū inducit. Caueantur in cibis omnia calefactiua: ut ſunt, piper, et alliū. licet enī piper cerebrū a flecmate purgat & ſpecialia membra a viſcoſis humoribus: quia tamen nimis calefacit et calefactio putrefactionē inducit. plus videtur ſola amaritudo (q̄ calor, odor, et ſapor) in ipſo placuiſſe. Allium etiaȝ quāuis a flecmate purgat & malos humores eiicit et prouocat appetitū comedendi: & aerem ſiccū intrare nō permittit: qa tamen oculos perturbat: et caput vniuſcuiuſ ꝗ ſepe comedentis calefacit: ideo non videtur placuiſſe. Peſtilentia enim ex calida cauſa ſepe augmētatur. Omnes igitur cibi quanto facilioris digeſtionis ſunt: tanto meliores. De mane ſumantur cibaria bulita: de nocte vero aſſata. Brodia auteȝ & pulmenta euitentur: niſi fuerīt acetoſa. Tempore enim peſtilētie preualent fercula acetoſa omībus medicinis. Similiter euitari debent omēs fructus niſi ſint acetoſi: ut ſunt, ceraſa, mala granata, aut modicum de piro, uel pomo loco medicine. Naȝ omnis fructus putrefactionē inducit. Species cōmuniter conuenientes ſunt, ȝinȝiber, cinamomū, ciminū, flores muſcatorū, & crocus: cū his enim optima ſalſa pro diuitibus procuretur. Sed ſi ſint

pauperes recipere debent, rutā, saluiā, nuces galli cas, petrosiliuꝫ, & cum aceto miscere simul, & est bonasalsa. Si aūt mediocres sunt: recipere debēt ciminū, & crocū & miscere simul cū aceto. & talis salsa valet, & omnē putrefactionē prohibet. Etiam iocunditas cordis: magnū remediū sanitatis est in corpore. Quare cauendū est tempore pestilentie ne quis mortē timeat: sed (sine timore & sollicitudine pestilentialis morbi uel periculi cuiuscū qꝫ: lete viuendo) diu viuere sperat.

De fleubotomia.

f Leubotomiā semel in mense fieri potest: nisi etas uel aliquid huiusmodi prohibeat: ut apparet in pegrinātibus, uel in aliquo debili: vel in patientibus fluxum ventris. Fiat autem fleubotomia in basilica dextra uel sinistra ante comestionem. post incisionē vero basilice valet esse gaudiosum: & bibere bonū vinū, uel bonā seruisiā, semper tamen temperate. nec est conueniens dormire illo die in quo basilica ē incisa. Si quis aūt apostemate se grauatū senserit, uel iam esse infectuꝫ: tunc omnino vitet somnū ābulando: quia in sōno calor intrīsece venenū inducit ad cor & ad alia mēbra specialia: ita qꝫ vix aliqua herba potest tale

venenū ad ſtatum priſtinū renouare. quod tamē nō fieret ſi homo eſſet in motu. Sed diceret quis ex quo ſomnus debet vitari: quid ſi haberet ſomnū naturalē? Ad hoc dico breuiter: ꝙ in tpe peſtilentiali ſtatim poſt comeſtionē ſi quis haberet libidinē dormiendi: tunc talis libido debꝫ reuocari p ſpaciū in ortulis, uel in campis. et ſic ſomnus naturalis poteſt fieri per vnā horā poſt comeſtionē. Dicit igitur auicenna: ꝙ ſi homo vellet dormire. debet bibere bonū hauſtū ante dormitionē: quia homo exiſtens in ſomno attrahit multos humores, & iſti mali humores depellūtur per humorē boni hauſtus. Sed diceret quis: q no modo debet ſentire homo quando eſt infectus? Ad hoc reſpondeo: ꝙ homo infectus tali die non multū comedit: quia eſt repletus malis hūoribus: & ſtatim poſt prandiū habꝫ libidinē dormiendi: & magnā calefactionē ſub frigore ſentit. Habet etiā magnū dolorem in anteriori parte capitis: ſed omnia iſta debet reuocare per motum ſpacii hinc & inde. Equitare autem vel ambulare non poteſt propter nimiā pigriciam corporis & ponderoſitatē. nam homo infectus omni hora libidinē habet dormiēdi. quia venenū intrinſecū perturbat ſpm̄ vitaleꝫ ſic ꝙ ſemper tendit ad requiem. Ex iſtis igitur ſignis homo ſentit ſe infectū. Si quis autē credere

nollet: expectet per medium diem & statim sentiet apostema sub brachiis, uel circa pudibūda, uel circa aures. Est ergo summū remediū (si quis senserit omnia predicta) tempore pestilenciali: ut sōnum vitet. quia sicut ex predictis patet in somno spiritus vitalis quiescit: venenum autem aspergitur per membra hinc et inde. Hec omnia per me ipsum probaui. Istis autem sic stantibus: quando homo senserit se esse īfectum: q̄citius fieri potest eodem die sanguis minuatur abunde vsq; ad sincopam, id est vsq; ad vertiginē. quia parua minutio sanguinis venenū excitat. Si aūt homo nō vellet incidere plures venas simul: tunc pmittat transire venā incisam vsq; ad retardationē sanguinis. quia parua fluxio sanguinis venenū fortius excitat: ut prius patuit. Item homo incisus venis siue sit infectus siue non: semper vitet somnū per diē vsq; ad mediā noctem. & semper in eadem parte corporis in qua apostema apparuerit fiet incisio vene. Si igitur apparet apostema sub brachio dextro: fiat fleubotomia in medio eiusdē brachii de mediana. Si autem sub sinistro: fiat fleubotomia in mediana eiusdem brachii uel in epate, id ē in vena circa paruū digitū. Et si circa pudibunda: fiat fleubotomia in pede eiusdē lateris circa calcē Si autē apostema fuerit in collo: fiat fleubotomia

de cephalica circa pollicē in manu lateris eiusdē:
uel de mediana eiusdē brachii: ul' in manu eiusdē
lateris circa digitum minorē. Si apparuerit circa
aurē fiat fleubotomia de cephalica eiusdē lateris,
uel de vena que est inter indicē et pollicē. ne mul
ta venenosa inuadāt cerebrū. uel de vena que est
circa minorē digitū: uel circa articulū que a mul-
tis medicis appellat basilica. Si apparuerit in sca-
pulis: minue cū ventosis. & primo minue media-
nam. si in dorso: minue supra pedicā magnā. Et
oīa ista fiant si homo nō dormierit ante cognitio
nem apostematis. Si aūt talia apostemata sense-
rit post dormitionē: tūc fieri deb; minutio in par
te crucifixa: ut si apostema apparuerit inbrachio
dextro: fiat fleubotoma ī brachio sinistro de epa
te: uel basilica: uel de mediana. Et si apparuerit a
postema sub brachio sinistro: fiat fleubotomia de
brachio dextro secundū q dictum est de brachio
sinistro: & sic de aliis locis in quibus apparuerit a
postema: ita q semper fiat opposito modo. Mi-
nutusvero si sit valde debilis tunc potest fieri dor
mitō post mediū diē: et semp infra mediū diē de
bet esse in ꝯtinuo motu equitādo uel transeundo
moderate. Et si postea creuerit apostema: non ti-
meatur. quia tale apostema est malū expellens &
reddit hoiem valde sanū. Vt aūt citius & facilius

apostema maturescat & rūpat᷑: debet fieri medicamentū tali mō. Tere folia sambuci et adde sinapiū tritū & fac emplastrū: deinde suppone apostemati. Aliqui vero chirurgici volūt ꝙ addatur tiriaca: sed sūme suadeo ꝙ nō fiat. Nā ipsa tiriaca venenū expellit. melius ergo videt᷑ si aliqs haberet apostema ꝙ bibat tiriacā: et sic expellit venenū. Itē aliud remediū. Accipe barbam iouis, serpillum: gallice serfeul, plantaginem & modicū de siligine et tere hec oīa insil᷑ donec videris aquā inde exire deinde misce aquā illā cū lacte mulieris: & da illi bibere q apostema habuerit. Et hoc fieri debet añ dormitionē ieiuno stomacho. qa eo melius opat᷑ in hoīe. Itē cui p̄mo apostema apparuerit recipiat auellanas, ficus, & rutā, & ꝯtundat simul: deinde supponat. Et hec ad p̄ns dicta de pestilētia sufficiant. Si quis aūt scd̄m modū predictū se rexerit: huius morbi ꝯtagiosi pericula bñ euadat: prestante dño nostro iesu christo (sine quo nihil fieri pōt) q est oīpotens & gl'iosus & laudabilis & bñdictus: cū intemerata virgine maria matre eius: in secula seculorū. Amen.

Tractat⁹ de regimīe pestilētico dñi kamiti epī arusieñ ciuitatis: regni dacie, artis medicine exptissimi ꝓfessoris: finē hab₃

67 CANUTUS, BENEDICTUS. Tractatus de regimine pestilentico. *8 leaves (last a blank and missing), Roman type, 26 lines to the page.* Small 4to, full morocco (modern).

[Lathrop Harper's cat.] [Paris: Ulrich Gering, c. 1480.]

$500.00

Collation: a[8]. Not in Klebs due Dressy

The scarce First edition of this tract on the Plague. Klebs and Sudhoff locate only five other copies, none of which are in the United States.

Osler, No. 171, describes an edition which he attributes to Johannes Bulle at Rome about 1479, but Dr. Klebs transfers it to Cornelis de Zierikzee at Cologne, c. 1500, leaving this Paris edition as the earliest.

It was translated into English and three editions were printed by William Machlinia before 1490. Only a single copy of each of these editions are known: see Duff's *Fifteenth Century English Books*, Nos. 72-74.

Altogether there were about thirty-five editions printed in the fifteenth century, all of which are very scarce.

Hain, 9752; Proc., 7879, type 5; Osler Inc., 209;
Sudhoff & Klebs "Pestschriften", 10. cf Klebs - Sudhoff p. 141

To .... Subject ....

From .... Date ....

d. 1462.

Knutsson, Bengt, bp. of Västerås, fl. 1461.
Regimen pestilentiae. [Paris, Ulrich Gering, ca. 1480]
8ff. 20cm. 4°.
Imperfect: fol. 8, blank, wanting.
Binding: brown crushed levant morocco, by Rivière & son, London.
Provenance: "Presented to Dr. Harvey Cushing November 1931. By Mrs. Clare Kiehle. In ... recognition of invaluable help in a time of great need" (ms. on card inserted); Harvey Cushing.
Hain 9752; Proctor 7879; Osler 209; Klebs 245.1.

